

Петро убиває їх, але вони умирають самі...). Тобто у Біблії немає готового кодексу прав людини, але ті речі, які ми відносимо до області її прав, вони уперше в Середземноморсько-Європейському реалі з'являються саме у Біблії.

Інше джерело цих ідей – античність.

Але джерело прав, що держава не може відібрати власність, дружину, тощо містяться саме у Біблії. Саме вона створювала те середовище, у якому ці ідеї мали своє втілення.

Цікавий момент, що в часи реформації, з посиланням на Біблію, християни почали відстоювати свої права збирати гриби та дрова у лісах, ловити рибу у річках, тощо, посилаючись на те, що земля була створена Богом і дана усім людям.

Одним словом, у Біблії звучить уперше те, що згодом викристалізується, як концепція прав людини і вище приведені думки яскраво свідчать про це.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА МИРНІ ЗБОРИ, МІТИНГИ, ДЕМОНСТРАЦІЇ: ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

*Загороднюк Андрій Григорович,
суддя Сьомого апеляційного адміністративного суду;
аспірант юридичного факультету Донецького національного
університету імені Василя Стуса*

На сучасному етапі розвитку України гостро стоїть проблема законодавчого врегулювання права, передбаченого ст.39 Конституції України - збиратися мирно, без зброї, проводити збори, мітинги, походи і демонстрації. До Верховної Ради України неодноразово подавалися відповідні проекти законів, проте жоден з них не був прийнятий в цілому. На нашу думку, однією з причин такого незадовільного регулювання вказаного конституційного права є відсутність достатнього наукового підґрунтя до глибокого і всебічного визначення зборів, мітингів, походів та демонстрацій, тому тема є актуальною.

У вітчизняній юридичній науковій літературі це питання досліджували О.В. Васьковська, О.Л. Власенко, О.С. Денісова, М.М. Денісова, О.І. Клименко, Р.С. Мельник, В.І. Поліщук, С. Рабінович, М. Серeda, Т. Фулей, А.Є. Шевченко та інші, втім думки дослідників різняться.

Сьогодні лише один документ, наказ Міністерства внутрішніх справ України № 404 від 28.07.94 р. (в редакції від 08.10.2010 р.) «Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України»⁵³ (далі – Статут), містить норми, які визначають поняття організаційних форм, передбачених ст.39 Конституції України. Так, ст.332 визначає: «Збори - це спільна, спеціально організована невелика присутність громадян в громадському або іншому місці, викликана необхідністю обговорення різних політичних, соціальних, економічних, культурних та інших проблем»; ст.333: «Мітинг - масові збори з питань злободенних, переважно політичних питань, які проводяться, як правило, на вулицях, майданах, стадіонах, парках. Неодмінні атрибути мітингу – масова аудиторія, промовці, лозунги, прапори, заклики (усні, друковані, письмові)»; ст.334: «Демонстрація - масове знаходження громадян з приводу висловлення будь-яких громадсько-політичних настроїв, в тому числі з питань протесту або незгоди будь з чим. (Цей захід може проявлятися також у проступку однієї особи, здійсненні нею вчинку з метою підкреслення свого відношення до будь-якої події чи посадової особи тощо)»; ст.335: «Вуличний похід проводиться з тією ж метою, що і демонстрація, мітинг, однак відрізняється меншою динамікою, відсутністю мітингово-демонстраційної атрибутики»; ст.336: «Пікетування - форма демонстрації, під час якої виставляються представники будь-де, наприклад, перед будинками об'єднань, підприємств з метою висловлення протесту проти чого-небудь, для забезпечення охорони на місці проведення страйку або демонстрації».

Аналізуючи думки науковців щодо поняття, наприклад, мітингів, слід відзначити, що єдиний підхід відсутній. Так, В.Ф.Погорілко та В.Л.Федоренко

⁵³ Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України № 404 від 28.07.94 р. (в редакції від 08.10.2010 р.). URL: <http://www.portal.rada.gov.ua>.

визначають мітинги як мирні публічні зібрання громадян з метою виявлення свого ставлення до внутрішньої та зовнішньої політики держави, органів державної влади або місцевого самоврядування, внутрішніх або міжнародних подій, які висувають вимоги щодо проведення цієї політики або вжиття заходів, пов'язаних з певними подіями⁵⁴. На думку В.В.Комарової, мітинг – це форма організованого вираження громадської думки, масової підтримки резолюцій, вимог або інших звернень громадян у заздалегідь визначеному місці і у заздалегідь визначений час, в результаті якого приймається резолюція з якою-небудь вимогою до органів держави або закликом до громадян⁵⁵. Л.О.Нудненко під мітингами розуміє масові зібрання громадян для публічного вираження відношення до рішень та дій осіб і організацій, подіям суспільно-політичного життя шляхом масової підтримки резолюції⁵⁶.

Поняття «демонстрації» також викликає чимало питань, зокрема, із визначення, яке міститься у Статуті, незрозуміло, якими є ознаки, що суттєво відрізняють мітинги і демонстрації. В.Ф. Погорілко та В.Л. Федоренко демонстрацію визначають як форму безпосередньої демократії, зміст якої передбачає публічне й масове виявлення політичних настроїв народу. Демонстрації можуть мати протестарний чи солідарний характер, тобто є організаційною формою протесту чи підтримки конкретних політичних явищ та інститутів⁵⁷. В.В. Комарова та Л.О. Нудненко характеризують демонстрації як публічне вираження групою людей суспільно-політичних настроїв з використанням під час походів плакатів, транспарантів та інших наглядних засобів⁵⁸.

⁵⁴ Погорілко В.Ф. Референдне право України: [навч. посібник] / Віктор Федорович Погорілко, Владислав Леонідович Федоренко. К.: Вид-во «Ліра-К», 2006. 366 с.

⁵⁵ Комарова В.В. Формы непосредственной демократии в России: [учеб. пособие] / Валентина Викторовна Комарова. М.: Изд-во «Ось-89», 1998. 304 с.

⁵⁶ Нудненко Л.А. Институты непосредственной демократии в системе местного самоуправления России /Лидия Алексеевна Нудненко; [отв. ред. вып. С.А.Авакьян]. М.: РАН ИНИОН; Центр социальных науч.-информ. исслед., Отд. политологии и правоведения, 2000. 200 с.

⁵⁷ Погорілко В.Ф. Референдне право України: [навч. посібник] /Віктор Федорович Погорілко, Владислав Леонідович Федоренко. К.: Вид-во «Ліра-К», 2006. 366 с.

⁵⁸ Комарова В.В. Формы непосредственной демократии в России: [учеб. пособие] / Валентина Викторовна Комарова. М.: Изд-во «Ось-89», 1998. 304 с.

Аналогічна ситуація простежується стосовно визначення й інших організаційних форм заходів, передбачених ст.39 Конституції України.

Розглядаючи мирні збори, мітинги, походи та демонстрації, доцільно згадати про поширене останніми роками явище – флешмоб (від англ. flash mob – «миттєвий натовп»). Як стверджує О.В.Васьковська, у класичному розумінні подібна акція організовується через Інтернет або будь-які інші сучасні засоби комунікації, коли особи домовляються раптово з'явитись у громадському місці, протягом декількох хвилин демонструють своє бачення проблеми або ситуації і також раптово зникають⁵⁹.

Враховуючи вищесказане можна дійти до висновку, що спроби виробити загальні підходи до визначення різних форм мирних зібрань є хибними, щодо них має бути лише єдина вимога, передбачена Конституцією України: «право збиратися мирно, без зброї».

В юридичній літературі висловлюється пропозиція ввести до наукового обігу і в законодавче регулювання об'єднуюче поняття «масові публічні заходи», оскільки воно, на відміну від інших узагальнюючих словосполучень, таких як «масові заходи», «масові акції», «мирні збори», «мирні зібрання», більш точно відбиває зміст, сутність і спрямованість усіх передбачених Основним Законом України масових заходів, акцентує увагу саме на наявності публічного інтересу в процесі їх організації та проведення⁶⁰. Ми поділяємо такий підхід, тому що він надав би можливість уникнути суперечок із приводу законності того чи іншого масового заходу, тому слід внести зміни до Конституції України, виклавши ст.39 у такій редакції: «Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити масові заходи (зібрання)».

⁵⁹ Васьковська О.В. Конституційне право на мирні збори та механізм його реалізації: дис. .канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2007. 193 с.

⁶⁰ Лемішко Ю.М. Конституційно-правові основи участі громадян України у масових публічних заходах: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.02. Х., 2009. 19с.